

Ilmastoterapia 7 – talous

Pekka: Anna, mitä sinulle kuuluu?

Anna: On hämmentävää lukea päivän lehteä, kun ensimmäisellä sivulla kerrotaan ympäristökatastrofeista ja ilmastonmuutoksesta ja seuraavalla sivulla puhutaan talouden näkymistä. Se on huono juttu, jos talous ei kasva. Elämme siinä ristiriidassa, että talouden pitää kasvaa ja meidän pitää ratkaista ilmastoasia, mutta ne ovat voimakkaasti ristiriidassa keskenään. Koen olevani erittäin huono kuluttaja, koska vältän kaiken uuden ostamista.

Olen Anna Sjövall, 38-vuotias helsinkiläinen ja ilmastoterapian tarpeessa.

Ilmastoterapia, ilmastoterapia, ilmastoterapia.

Tämä podcast on nimeltään Ilmastoterapia ja tätä julkaisee HSY:n Ilmastoinfo. Ilmastoterapeuttinani sarjassa on Pekka Sauri. Minulla on tänään vieraana kauppatieteiden tohtori Paavo Järvensivu. Työskentelet BIOS-tutkimusyksikössä, joka on monitieteinen tutkimusyksikkö. Te tutkitte ympäristön ja resurssitekijöiden vaikutuksia suomalaisen yhteiskuntaan, talouteen, politiikkaan ja kulttuuriin ja kehitätte kansalaisten ja päättäjien ennakointikykyä. Tervetuloa, Paavo.

Paavo: Kiitoksia kutsusta.

Anna: Paavo, olen usein miettinyt, miten oikeastaan on päädytty tähän tilanteeseen, jossa vallitseva fossiilisista polttoaineista riippuvainen yhteiskuntaelämäntyyli uhkaa tämän nykyisenkaltaisen elämän perusehtoja? Kirjoitat kirjassasi Rajattomasti rahaa niukkuudessa siitä, että meiltä on ikään kuin kadonnut resurssien taju ja sitä myöten yhteys luontoon ja sen reunaehtoihin, ja että erilaisista ainutlaatuisista asioista on tullut välineitä, jotka ovat korvattavissa toisiin asioihin. Mitä olet mieltä, miksi meiltä on kadonnut resurssien taju ja miten on päädytty tällaiseen tilanteeseen, että olemme sahaamassa oksaa omilta elämän edellytyksiltämme?

Paavo: Tilanne tietysti kytkeytyy monella tavalla nimenomaan fossiilisiin polttoaineisiin, joita siinä teollistumisen alkumetreillä ja sen jälkeen on tuntunut olevan hyvin helposti ja laajasti saatavilla. Ja sitä myöten olemme voineet tehdä elämästä koko ajan helpompaa. Kaikki on ollut koko ajan enemmän saatavilla. Nämä järjestelmät ovat olleet myös aika monimutkaisia ja nimenomaan vaatineet jatkuvaa fossiilisten polttoaineiden syöttöä. Kaiken tämän infrastruktuurin ja tekniikan avulla on saavutettu tämä tilanne, jossa ollaan aika kaikkivoipaisen tuntuisia. Kaikki onnistuu helposti, voidaan liikutella itseämme sinne ja tänne ja muokata tavaroita uusiin muotoihin. Pystymme hallitsemaan hyvinkin tehokkaasti aine- ja energiavirtoja, mutta samaan aikaan olemme tilanteen vankeja. Emme oikeastaan kykene tekemään enää mitään ilman tätä koneistoa ja tätä suurta materia- ja energiavirtaa. On hankala enää muodostaa mitään muita yhteyksiä vaikka toisiin ihmisiin tai näiden pitkien raaka-aine- ja teollisten ketjujen päässä oleviin tuotteisiin. Emme yksinkertaisesti tiedä, mistä asiat esimerkiksi tulevat meidän arkiseen ympäristöömmme.

Anna: Näetkö, että meidän nykyisessä kapitalistisessa talousjärjestelmässämme muutos on mahdollinen? Voimmeko me fiksata tätä talousjärjestelmää sillä tavalla, että oikeasti saamme muutoksen aikaiseksi?

Paavo: No ainakaan ei ole mitään järkeä ajatella niin, että ensin jotenkin ruvettaisiin miettimään joku kiva vaihtoehto tälle kapitalismille ja vasta sitten ryhdyttäisiin hommiin. Minusta on ilmeistä, että meidän täytyy mennä eteenpäin näillä, mitä meillä on. Matkan varrella kapitalismi, tai onko se sitten enää kapitalismia, varmaan muuttaa muotoaan hyvinkin radikaalisti. Jo tämä muutos, että ruvetaan tarkoituksenmukaisesti uudistamaan meidän yhteiskuntamme keskeisiä infrastruktuureja ja muita järjestelmiä, jos meillä olisi tällainen intentio taloudessa, niin sehän olisi ihan täysin vastoin kapitalismin perusluonnetta, joka ei suuntaudu tällä lailla, vaan se vain pyrkii kasvattamaan pääomia.

Anna: Totta. Olemme tosiaan siinä historiallisessa tilanteessa, että päästöt pitää saada laskuun nyt globaalisti niin, että vähentäisimme ilmastopäästöjä joka vuosi noin 7,5 prosenttia. Nyt meillä on korona päällä, se on aiheuttanut reaalitaloudessa valtavan taantuman. Käsittääkseni finanssisektorilla ei ole ihan näin, mutta tässä meidän peruselämässämme on. Nyt pitäisi alkaa elvyttää ja samaan aikaan toteuttaa massiivinen ekologinen jälleenrakentaminen kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, jotta pääsisimme hiilineutraalisuuteen, saavuttaisimme globaalisti hiilineutraalisuuden ja jotta myös luonnonvarojen käyttö sataisiinkestävälle tasolle. Ja jotta ylipäätään saisimme ihmiskunnan aiheuttaman paineen planeetalle sovittua niin, etteivät maapallon keskeiset ekologiset rajat ylittyisi peruuttamattomasti. Se, mitä itse olen seurannut Suomen talouskeskustelua viime vuosina niin tuntuu, että puhe on edelleen pyörinyt sellaisen ympärillä, että mitä taloudessa voidaan tehdä? Mutta mitä jos siirtäisimme keskustelun siihen suuntaan, että mitä talouden avulla voitaisiin tehdä? Miten voisimme ratkaista tämän massiivisen jälleenrakennuksen? Että talous ei olisi este, vaan maailman vaikutusvaltaisain työkalu muuttaa ihan kaikkea. Elämme siis kriittisiä aikoja politiikan ja talouden näkökulmasta. Haluaisin kysyä sinulta, että miltä tämä koronan hoitaminen valtion harjoittaman talouspolitiikan ja finanssipolitiikan suhteen näyttää, ja miltä keskuspankkien harjoittama talouspolitiikka näyttää verrattuna viime vuosien trendiin?

Paavo: No tässä oli melkoinen vyyhti tietysti asioita, mikä kuvastaa hyvin sitä vyyhtiä, jonka kanssa ollaan tekemisissä kansalaisina ja jonka kanssa poliittiset päättäjät ovat tekemisissä. Eli aika viheliäinen tilanne. Sinäkin puhuit talouden elvytyksestä. Mielestäni siinäkin on jo jotain. Mielestäni se luo sellaista mielikuvaa, että koronaa ennen, ja varsinkin vuoden 2008 finanssikriisiä ennen, meillä oli tällainen elinvoimainen talous, joka toimi hienosti ja nyt se vähän kipuilee ja elintoiminnot ovat katkonaisia. Nyt se pitäisi elvyttää entiseen loistoonsa. Tällainen mielikuva syntyy talouden elvytyspuheesta ja se myös tavallaan tarkoittaa sitä, että me ikään kuin tätä elvytystä varten mobilisoidaan kansalainen ja organisaatiot ja koko yhteiskunta, että vaan saadaan talous taas elinvoimaiseksi. Mielestäni tämä antaa aika lailla väärän mielikuvan siitä, mitä tässä on käsillä ja mitä pitäisi tehdä. Minun mielestäni olisi terveempää ajatella niin, että tämä pandemia on tuottanut tällaiseen kokemukselliseen katkoksen. Olisi tosi tärkeää, että näitä katkoksia voisi käyttää siihen, että vähän pysähdytään ja mietitään asioita uudestaan. Ei siis elvytetä suoraan sitä entistä, vaan suunnattaisi voimat toisin, koska niin kuin sanoit, tämä niin sanottu elinvoimainen talous oli myös tuottamassa näitä pandemioita ja tuottaa ilmastokriisiä ja luonnon monimuotoisuusongelmia. Me emme varmastikaan halua sitä taloutta takaisin. Nyt kysymys kuuluu, että mitä meidän pitäisi olla tekemässä? Pitäisi ilmeisestikin olla muuttamassa näitä yhteiskunnalle keskeisiä järjestelmiä, kuten energia-, liikenne- ja ruokajärjestelmät. Se on aika erityyppinen tehtävä, jos otamme tehtäväksi muokata nämä järjestelmät mielekkäiksi, kuin että ollaan elvyttämässä taloutta geneerisessä mielessä. Silloin meillä on jonkinlainen sisällöllinen suunta selvillä ja silloin se on myöskin niin, että talous on väline pikemminkin kuin tavoite tai isäntä. Jos tällaisia järjestelmämuutoksia halutaan saada aikaiseksi, niin silloin talous on nimenomaan se apparaatti, jolla saadaan aikaiseksi.

Jos mietitään, että miten me uudistamme kaupunkien rakenteita vaikkapa, niin totta kai siihen tarvitaan monenlaista taloudellista toimintaa. Täytyy saada uudenlaisia energiantuotantomenetelmiä kehitettyä ja käyttöön. Täytyy miettiä, miten kaupungeissa liikutaan. Se varmasti vaatii paljon työtä ja tämän työn ohjaamisen uudelleen suuntaamisen pitäisi olla ihan politiikan keskiössä.

Anna: Jos mennään vähän tähän, että mitä se raha oikeastaan on yksityisessä mielessä ja makrotaloudellisessa tai julkisessa mielessä. Miten määrittäisit sen, mitä raha on ja mistä sitä tulee?

Paavo: No minun mielestäni sitä on ihan järkevää ajatella velkasuhteena, joka on siis ihmisten välinen sopimus. Tällaisessa laajassa mielessä, ikään kuin filosofisessa mielessä silloin tullaan tunnistaneeksi ainakin se, että se ei ole mikään sellainen asia, joka olisi sinänsä rajallinen, toisin kuin tämän ainutkertaisen planeetan luonnonvarat. Voidaan ajatella, että ne ovat rajallisia. Toki jotkut niistä ovat uusiutuvia, mutta silti. Niitä ei voi sopia uusiksi tuosta vaan, vaikkapa ilmastojärjestelmää. Jo tämä pakottaa meidät miettimään enemmän sitä, että mitkä ovat tämän mielekkään yhteiskunnan rakentamisen todellisia ehtoja. Niitä vaikuttaisivat olevan nimenomaan luonnon järjestelmät, luonnonvarat, teknologia ja ehkä nyt viimeisimpänä löydöksenä poliittinen mielikuvitus, johon tämä meidänkin terapiasessio mielestäni tähtää. Poliittisen mielikuvituksen eheyttäminen voisi olla yksi hyvinkin terapeuttinen keino tässä kohtaa.

Anna: Kuulostaa mielenkiintoiselta, mitä se eheyttäminen voisi olla?

Paavo: Jos ajatellaan, että tällä hetkellä mielenmaisema julkisessa keskustelussa ja muutenkin rakentuu ehkä jotenkin niin, että eletään epävarmuudessa ja tämä epävarmuus johtuu oikeastaan ennen kaikkea taloudesta. Meidän on tehtävä sitä sun tätä, jotta saisimme pidettyä talouden rullaamassa tietyllä lailla. Samaan aikaan tiedämme, että se kyseinen talous nimenomaan aiheuttaa näitä eksistentiaalisen tason uhkia, kun ilmastonmuutos tapahtuu ja monimuotoisuus katoaa. Tämä on tietysti äärimmäisen ristiriitainen tilanne ihmiselle. Palvelemme tällaista asiaa, joka taas heikentää tulevaisuuden edellytyksiä. Jos poliittisen mielikuvituksen kautta saataisiin järjestettyä tilanne niin, että päinvastoin voisimme käyttää tätä taloutta hyödyksi, että voimme kollektiivisella tasolla miettiä, mitä sen talouden pitäisi tehdä ja mitä sen kanssa voidaan saada aikaiseksi. Sitten taas voitaisiin tehdä niitä päätöksiä jotenkin demokraattisesti ja kollektiivisella tasolla. Eikä niin, että yksittäiset ihmiset ovat täysin alistaisia tällaisen melko mielivaltaiselta tuntuvan järjestelmän suhteen.

Anna: Totta. Minä ainakin koen, että vaikutusmahdollisuudet ovat hyvin rajalliset ja meidän kansalaisuutemme on työstetty sellaiseen kuluttajarooliin ja toisaalta äänestäjärooliin. Siihen suora demokratia ja asioihin kantaa ottaminen eivät kuulu. Se tuntuu tosi vieraalta. Itse olen jonkun verran osallistunut mielenosoituksiin ja muihin, ja olen kokenut kansalaisaktiivisuuden vieraana, vaikka olen toisaalta ajatellut järjellä, että kyllä se on välttämätöntä ja siihen pitää osallistua. Mutta jollain tavalla se ei iske tähän meidän individualistiseen minäkuvaamme sellaisenaan. Miten itse koet tämän kansalaisyhteiskunnan roolin? Onko se välttämätön, jotta saadaan tällainen muutos käynnistettyä?

Paavo: Ei se ainakaan niin voi mennä, että kapea eliitti miettii pienissä päissään, miten mennään eteenpäin. Kyllähän tässä täytyy saada ainakin lähes kaikki jotenkin mukaan ja samalle aaltopituudelle. Tästä päästään ehkä siihen yhteiskunnan suuntaamisen tarpeeseen ja siinä on mielestäni semmoinen kipupiste, joka on tehnyt meidän yhteiskunnastamme aika haavoittuvan, eli että näissä tärkeimmissä ja arvovaltaisimmissa keskusteluissa ei puhuta yhteiskunnan suuntaamisesta.

Ei mietitä, millaisessa yhteiskunnassamme haluttaisiin elää tai miten siihen päästäisiin, vaan oikeastaan puhutaan siitä, että julkinen velka näyttäisi kasvavan ja yleinen työllisyysaste näyttäisi olevan tätä eikä tuota. Ja sitten tehdään ikään kuin kaikkemme, että tajuttaisiin, mistä nämä kysymykset johtuvat ja mitä me kaikki voisimme tehdä, jotta nämä asiat olisivat paremmin. Tämä keskustelu on todella kaukana siitä näkemyksestä, että minkäänlaisessa yhteiskunnassa haluttaisiin elää. Koska tällaista yhteiskunnan suunnan määrittämisen keskustelua ei edes ole, niin se kansalaisyhteiskuntakaan ei pääse osallistumaan mihinkään keskusteluun, koska tämä kestävyysvajekeskustelu tässä julkisen velan mielessä on nimenomaan varattu eliitille ja vielä hyvin kapeasti taloustieteilijöille, ja vielä sieltä yhdelle koulukunnalle.

Anna: Eli tarvittaisiin jonkinlainen uusi tarina tai visio siitä, miltä tulevaisuus näyttää ja miltä se muutostie näyttää, miten sinne päästään.

Paavo: Kyllä.

Anna: Tätä jaksoa valmistellessa olen jonkin verran koittanut perehtyä eri taloustieteen koulukuntiin ja ymmärtää, mitkä ne lähtöoletukset siellä ovat. Se on avautunut minulle uudella tavallaan. Käsitykseni rahasta on ollut erilainen, en ole ajatellut sitä velkasuhteena tai sosiaalisena suhteena. Ja toisaalta olen ymmärtänyt sen, että ajatellaanko rahasta niin, että se on neutraalia? Jos vaikka valtio rahoittaa omia menojaan ja valtavirtainen taloustiede ajattelee, että rahalla pitkällä tähtäimellä ei ole vaikutuksia kokonaiskysyntään, tuotantoon tai vaikka työllisyyden lisääntymiseen. Kun rahaa pumpataan yhteiskuntaan niin se johtaa väistämättä inflaatioon. Jos olen ymmärtänyt oikein, niin näissä vaihtoehtotaloustieteissä tai -teorioissa, kuten tässä modernissa rahateoriassa, ei ajatella ihan näin. Se raha ei ole neutraalia. Se hyvinkin paljon vaikuttaa siihen, varsinkin pitkällä tähtäimellä. Argumentti siitä, että finanssipolitiikalla päädytään automaattisesti inflaatioon ja inflaatio on tuhon tie, koska se johtaa hyperinflaatioon ja niin edespäin.

Paavo: Kaipa ne koulukunnat ovat jakautuneet karkeasti ottaen tarjontaan ja kysyntään keskittyviin koulukuntiin. Tarjontakoulukunnan näkökulmasta tarjonta löytää aina kysyntänsä. Eli ei ole niin, että olisi pulaa kysynnästä ja siitä syystä oltaisiin taloudellisessa lamassa. Nämäkin kysymyksenasettelut ovat sen tyyppisiä. Kuuntelin juuri tänne tullessani podcastia, jossa oli neljä keskustelijaa, heistä muistan nyt vain kolme. Juhana Vartiainen keskusteli Jussi Ahokkaan ja Lauri Holapan kanssa ja se oli varsin ansiokas keskustelu, jossa valotettiin Keynesiläisen kysyntälähtöisen ajattelun ja valtavirtaisen tarjontalähtöisen ajattelun eroja. Siinäkin se kysymys asettui sen kautta, että saadaanko talouden kokonaiskapasiteetti täysimääräisesti hyödynnettyä? Tämä on oleellinen kiistakapula, johon nämä kysymyksenasettelut johdattavat tätä juttua, ja se on mielestäni aika epäoleellista ilmastoahdistuksen tai tämän tyyppisten huolien näkökulmasta. Eli sekin kertoo siitä, että kun talouden eri koulukunnat käyvät keskusteluja, niin ne oikeastaan puhuvat toisilleen itse itselleen rakentamistaan ongelmista, jotka aika vähän liittyvät meille oleellisiin kysymyksiin. Mielestäni sellainen tietynlainen pointti, joka sieltä kirkastuu, on se, että jos ajatellaan, että siinä podcastissa istuivat tarjonnan ja kysynnän koulukunnat, niin molemmat olivat samaa mieltä, että viime kädessä rahasta ei ole pulaa, vaan kysymys on aina todellisista materiaalisista resurssirajoitteista. Se määrittää sen, mitä yhteiskunnassa voidaan tehdä. Tämä on ihan jonkinlainen perimmäinen totuus ja sitä on varsinkin nyt koronapandemian jälkeen hyvin vaikea kiistää. Nähdään, että sitä rahaa vaan tulee, kun keskuspankki ryhtyy tarvittaviin toimiin.

Anna: Saanko kommentoida? Eli voidaanko 2010-luvun tyylisiin pariin vuoden päästä kuulla poliitikoilta, että nyt täytyy ruveta leikkaamaan? Nyt kun rahaa on syydetty yhteiskuntaan, täytyy palata siihen kuripolitiikkaan. Ymmärrän, että taloustieteilijällä tuo ei välttämättä mene argumenttina läpi, mutta en minä pystyisi ainakaan ennen tätä podcastia kriittisesti pohtimaan, mitä se tarkoittaa, että onko se enemmän poliittista.

Paavo: Tuollainen sentimentti on olemassa, usein sanotaan jotain tuon suuntaista, että hetken aikaa voidaan elää näin, mutta kohta koittaa ikävä arki. Ja sitten taas leikataan eikä voida investoida mihinkään. Mutta ei se oikeastaan perustu mihinkään. Ajatellaan, että vielä pari vuotta sitten oltiin huolestuneita nykyisestä velkatasosta tai julkisen velan suhteessa bkt:hen, niin nyt tämä on vain nostettu kertaluokkaa ylemmäs, eikä ole mitään erityistä syytä, etteikö sitä voida vaikka tuplata tai triplata tai miksei kymmenkertaista. Ja sitten voidaan taas olla samalla lailla huolissaan siitä. Se huoli on siellä aina, jos haluaa siitä asiasta huolehtia, eikä sitä romahdusta missään vääjäämättömässä mielessä tule tällä polulla. Minusta olisi järkevää kääntää se katse. Se mikä myös siis liittyy tähän taloustieteiden sisäiseen keskusteluun, on tietty universalismi ja ajattomuus sillä lailla, että siinä ollaan huolissaan siitä, että eihän näin voida ikuisesti elää. No ei varmaan, muttei sillä ole mitään merkitystäkään. Mutta sen sijaan, jos nyt tarkastellaan meille relevanttia aikaperspektiiviä, eli suunnilleen 15–30 vuotta tästä eteenpäin, niin mielestäni voidaan sanoa, että sillä aikavälillä tällä velkaantumisella ei ole juuri mitään merkitystä. Jos onnistumme sinä aikana luopumaan fossiilisten polttoaineiden ja muidenkin luonnonvarojen liikkakäytöstä ja samaan aikaan huolehtimaan, että ihmiset pystyvät elämään ihan hyviä ja itselleen merkitseviä elämiä. Jos tämä toteutuu samaan aikaan, niin mitä väliä sillä sitten on, onko julkinen velkasuhde 100 tai 200 prosenttia suhteessa bkt:hen? Minusta tämä on keskeinen kysymys tässä ja tämä tuo nimenomaan sen sisällöllisen pointin, joka ei avaudu taloustieteestä käsin lainkaan. Siihen suohon ei tavallaan kannata mennä liian pitkälle, koska se johdattaa niitä kysymyksiä väärään suuntaan. Mutta jos hahmotamme sen sellaisena siirtymäpolitiikkana, joka on rajattu ajanjakso, jona täytyy saada tietynlaisia sisällöllisiä muutoksia yhteiskunnassa aikaan, niin sitten voidaan mielekkäästi keskustella siitä, mitä edellytyksiä meillä on taloudessa näiden muutosten aikaansaamiseksi.

Anna: Tuohan kuulostaa ihan erinomaisen hyvältä. Eli meidän ei nyt tarvitsisi oikeastaan tuon perusteella olla yhtään huolissamme rahasta, vaan nyt vain toteutettaisiin tämä kunnianhimoinen murros kohti hiilineutraaliutta.

Paavo: Juuri näin, enkä oikeastaan usko, että löytäisit kovin monta taloustieteilijää, joka olisi tästä eri mieltä viime kädessä.

Anna: Olen miettinyt yhtä asiaa, kun puhutaan kestävästä kehityksestä. Eli kestävä kehitys on tällainen lähestymistapa ratkaista tätä meidän käsillä olevaa kriisiä. Usein määritellään, että otetaan tasavertaisesti talous, ympäristö, sosiaaliset näkökulmat ja kulttuuri huomioon. Siinä mielestäni ontuu se, ette ekologisten reunaehtojen pitäisi olla se kaiken perusta ja sen jälkeen vasta tulee yhteiskunta ja talous välineenä. Oletko kuullut Wedding Cake -mallista? Erilaisia lähestymistapoja on. Olen miettinyt, että kun meillä on se käsitys, niin kytkeytyy se jollain tavalla tähän oletukseen, että talouskasvu voidaan erottaa resurssien käytöstä? Eli että voidaan päästä tällaiseen irtikytöntään? Tämä irtikytöntä on yksi Euroopan vihreän kehityksen ohjelman päätavoitteista, joka kuuluu näin, että talouskasvu on erotettu resurssien käytöstä. Euroopan Green Deal tähtää hiilineutraaliin Eurooppaan vuoteen 2050 mennessä. Tämä on laajin yritys tai ohjelma yhdessä ratkaista tämä ilmasto- ja kehityskriisi. Olette BIOSissa tutkineet ja tutkineet sitä, mitä on tutkittu tästä mahdollisuudesta irtikytkeä meidän päästökemmemme talouskasvusta ja luonnonvarojen kulutuksesta. Miltä tämä näyttäisi? Onko se mahdollista?

Paavo: On rajattuja tapauksia, joissa nimenomaan ilmastopäästöjä on voitu laskea suhteellisen nopeasti, muttei kuitenkaan oikeastaan missään riittävän nopeasti, eikä riittävän pysyvästi, eikä niin, etteivät ne päästöt olisi siirtyneet jonnekin muualle maapallolla. Ja tämä resurssikysymys on vielä haastavampi. Jos ja kun olemme huolestuneita luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä ja elinympäristöjen pilaantumisesta ja tällaisesta, niin siinä materiavirrat ovat täysin oleellisessa asemassa. Niitä pitäisi määrällisesti laskea ja laadullisesti parantaa. Tällä talouskasvun irrottamisella resurssien käytön kasvusta ei ole oikeastaan minkäänlaisia esimerkkejä.

Eli se on vielä ihan täysin uskonkappaleen asemassa. Sikäli kun ajatteleme, että meillä on jotenkin tämmöinen rationaalinen ja tieteeseen nojaava talouskäsitelmä, niin on aika uskomatonta, että tämä nimenomainen uskonkappale löytyy sieltä aivan keskeltä sitä koko ajatusta, miten me Euroopassa mietimme, miten yhteiskuntaa kehitetään. Eli todistustaakka on todellakin sillä puolella, joka ehdottaa, että talous voidaan vain irtikytkeä resurssien käytöstä.

Ilmastoterapia, ilmastoterapia, ilmastoterapia

Anna: Kuka antaa meille ne palikat, joilla päästään tästä järjestelmästä semmoiseen, joka huomioi ympäristöasiat? Ettei niitä ole ulkoistettu talousjärjestelmä ulkopuolelle. Miten yhteismaan ongelma ratkaistaan?

Pekka: Eikö ole mahdollista tehdä yhteisiä sopimuksia?

Anna: Miksei niihin yhteisiin sopimuksiin tahdota päästä? Montako kymmentä vuotta tästä on väännetty?

Pekka: Tämä kysymys roikkuu ilmassa. Ehkä se ongelma on loppujen lopuksi siinä, että maapallon tai ihmiskunnan eri osat ovat eriarvoisessa asemassa keskenään ja se usein tuo poliittisia ongelmia. Teollisuusmaat ovat polttaneet fossiiliset ilmakehään ja nyt vaadimme kehittyviltä mailta, että heidän pitäisi osallistua näihin talkoisiin. Kokemukseni mukaan se karahtaa tähän aika usein. Sen takia on vaikea saada maailmanlaajuisia sopimuksia aikaan. Olen sen verran vanhempi kuin sinä, että olen elänyt läpi tämän Suomen valtavan nousun, sekä yhteiskunnallisen, taloudellisen että materiaalisen nousun. Kansakoulussa luokallani oli lapsia, jotka olivat aliravittuja. He saivat kunnan kustannuksella kermaa, että he lihoisivat, koska he painoivat ehkä 19 kiloa. Silloin saatiin kunnalta kenkiä, kaikilla ei ollut varaa talvikenkiin. Vähävaraiset saivat kunnan kustantamat kengät. Siitä on tultu aika pitkälle ja silloin ei ollut aavistustakaan aineellisesta yltäkylläisyydestä, jossa nykyään elämme. Ei sitä pysty edes kuvittelemaan.

Anna: Mikä sinun pointtisi tuossa on? Minua ahdistaa se, mitä minä voin tehdä muuttaakseni tätä järjestelmää. Enhän minä voi yksilönä tälle mitään. On helpompi kuvitella maailmanloppu kuin kapitalismin loppu.

Pekka: Ei minulla varmaan muuta pointtia ollut kuin tämä historiallinen perspektiivi, jota olen todistanut omassa elämässäni.

Anna: Voisimmeko ammentaa jollain tavalla siitä, että olivatko ihmiset silloin jotenkin vähemmän onnellisia? Ei varmaan, en usko. Omassa elämässä tietynlainen asketismi jopa tuottaa enemmän onnea kuin se, että on koko ajan miljoona vaihtoehtoa. Käyn mieluummin esimerkiksi tosi pienessä

kaupassa tai tykkään elää mökillä, jossa saa omasta maasta vain jotain. Ei ole niitä valtavia valintoja ja sitä kulutuksen tarjotinta edessäni.

Pekka: Sanoit, että on helpompi kuvitella maailmanloppu, kun kapitalismin loppu. Se varmaan johtuu ainakin osittain siitä, että ihmiskunnalla on aina ollut maailmanlopun kuvastoa tarjolla, Raamatusta ja ilmestyskirjasta alkaen. On myös konkreettisia kokemuksia historiassa, toinen maailmansota ynnä muuta. Ne ovat konkretiaa, ne on varmaan helpompi kuvitella. Sen sijaan jonkun talousjärjestelmän ajattelemisen on huomattavasti abstraktimpaa. On paljon vaikeampi päästä kiinni siihen, että mistä siihen mennään sisään, miten sitä avataan tai puretaan. Tämä on hyvä selitys sille, miksi on helpompi kuvitella maailmanloppu kuin kapitalismin loppu.

Anna: Yksi lääke ilmastoahdistukseen on tällainen tieto ja toimintaterapia. Pyytäisin nyt sinulta, Paavo, jonkun tällaisen reseptin, pienemmän ja vähän isomman, siihen mitä yksittäinen ihminen voisi tehdä tässä talouden kontekstissa ilmaston hyväksi?

Paavo: Kuluttajan näkökulmasta oikeastaan kaikista parasta on vain vähentää kulutusta, joka kääntäen sanottuna menee niin, että on hirveän vaikeaa nykyistä enemmän rahaa käyttämällä aiheuttaa vähemmän ilmastopäästöjä. Eli siitä näkökulmasta on aina fiksu valinta kuluttaa vähemmän ja ostaa vähemmän, jos haluaa toimia ilmaston hyväksi. Se on tietysti jonkinlainen epätoimi, mutta kuitenkin jostain syystä ihmisille aika haastavaa. Ehkä se vaatii aktiivista työstöä ja on siis jonkinlainen toimi. Mielestäni on ilmastoahdistusta tai mitä tahansa ahdistusta helpottavaa ajatella itsensä osana suurempaa yhteisöä tai siirtymää. Ja silloin jos ajatellaan, että meillä on siirtymäpoliittinen kehys tai ekologisen jälleenrakennuksen kehys, että tässä yhteiskunnassa tehdään määrätietoisesti tiettyjä asioita, jotta saadaan energia- ja liikennejärjestelmä ja asuminen puhtaaksi, niin silloin tietysti minkä tahansa investoinnin tekeminen tai vaikka taloyhtiössä investoinnin aiheuttaminen synkässä tämän laajemman murroksen kanssa on varmasti semmoinen toimi, johon oikeasti kannattaa panostaa. Jos vaikka taloyhtiössä voidaan siirtyä maalämpöön tai tehdä tämän tyyppisiä toimenpiteitä, niin silloin tietää varmasti olevansa oikealla asialla. Mutta haluan sanoa vielä sen pointin, että olisi ensiarvoisen tärkeää, että valtiollisessa politiikassa syntyisi painetta ja ymmärrystä siihen, että siirrytään kasvupolitiikasta siirtymäpolitiikkaan. Tämmöiset liikkeet oikeastaan syntyvät vain pitämällä näitä asioita esillä, osallistumalla niihin ja koettamalla ymmärtää niitä enemmän. Voi jopa harkita, että menee puolueisiin suoraan ajamaan näitä kysymyksiä. Kehotan sitäkin harkitsemaan. Se olisi nimenomaan taloudellinen teko tässä mielessä, kun ollaan puhuttu, eli politiikka ohjaa taloutta ja talouden piti vain olla väline, jolla saamme tietyt yhdessä sovitut tavoitteet toteutettua.

Anna: Tosi hyviä vinkkejä, kiitos! Lopuksi haluaisin lukea sinulle runon, jonka olen kirjoittanut. Kun luin sinun kirjasi Rajattomasti rahaa niukkuudessa, käyttämäsi kieli ja monitieteellisyys inspiroivat minua ja kirjoitin tämän runon. Sinun kirjasi on itse asiassa ainoa kirja, joka on ikinä inspiroinut minua kirjoittamaan runon. On vain hauska yhteensattuma, että olet nyt siinä vastapäätä keskustelemassa tästä aiheesta.

1,5 tonnia

2010 luvun teollista muotoilua

pysähtyy kylmäaseman mittarille

työnnät kortin lukijaan

letkun sun tankkiin

kiitos 50 litraa

10 miljoonaa vuotta kypsää

levä-merenelävä-abricosaurus-tiivistettä

rautakehikoiden kaudella

hiili kuuluu taivaalle

ja ikuistetaan meriin.

Kiitos, että kuuntelit Ilmastoterapiaa. Löydät sen Apple Podcasteista, Spotifysta ja muista yleisimmistä podcast-palveluista.